

HUEVAR

FLOSOFIA

B52
.G8
1833
v.2
c.1

009922

1080021746

EX LIBRIS

HEMETHERII VALVERDE TELLEZ

Episcopi Leonensis

INSTITUTIONUM ELEMENTARIUM

PHILOSOPHÆ

AD USUM STUDIOSE JUVENTUTIS

AB ANDREA DE GUEVARA

ET BASOAZABAL,

GUANAXUATENSI PRESBYTERO.

TOMUS SECUNDUS,

COMPLECTENS

LOGICAM, AC METAPHYSICAM.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
Capilla Alfonso
Biblioteca Valverde y Tellez
Biblioteca Universitaria

MATRITI

EX TYPOGRAPHIA REGIA.

1833.

46323

IN UNIVERSAM PHILOSOPHIAM

PRÆFATIO. 100922

Non is sum, qui aliud in fronte libri, aliud decursu operis lectoribus exhibeam. Juventuti me scribere professus sum, juvenum captivi, ac profectui me accommodans: hocque pro virili parte evitar, ut præstem; fortasse etiam nonnulla mei nominis jactura, si quod minime intendo, in alicujus sapientis manus hoc opus inciderit. Illa enim jam mos apud plures philosophicarum institutionum auctiores invaluit, ut penè obliiti, adolescentium se institutioni scribere professos esse, ea quæ tradunt vel exercitatis in pulvere philosophico viris negotium facessant. Ego autem neminem nomino, ut quis mihi jure succenseat, tamquam hæc dixerim, ut unum aliquem, aut plures viros doctos suggilem. Omnes summo honore habeo, ac pro meritis quemque pendo; quin tamen ea quæ minus mihi recta videntur laudem, aut probem; vel quod magis reprehendendum foret, tamquam servum pecus eorum vestigiis insistam.

Ac mihi quidem ea ratio omnino aliena ad juventutis institutionem in philosophicis visa est; quæ relicto scholarum veteri quæstiones agitandi more, oratoria quadam ac fusa oratione tum probationes exponendo, quum etiam argumenta extricando, rudem indigestamque

FC. METERIO
VALVERDE Y TELLEZ

molem juvenum mentibus objicit. Non quod revera sint rudia, et indigesta scripta; imò et concinna, et pulchra, et apte disposita esse, concedere non gravabor exercitatis in philosophia mentibus. Verum si iis quos ratiocinandi arte rudes informandos accipis; aut nondum bene in ea instructis, tamquam profecto oratorio more quæstiones enodandas proponis, perinde agis, ac lucis egens mens, quum nulli sua forma maneat; postquam omnia evolvit, cæcoque exemit acervo, dissociata locis, concordi pace ligare, ac in syllogismos ritè disponere posset. Sanè qui sic se gerit, aut juvenum ignorat indolem, aut juventuti se scribere ostendens, aliud in animo versat, quam juventutis profectum.

Hæc autem ideo præfari volui, ne aut ignorare me, quæ alii scripserunt, aut nulla ratione inductum veterem philosophandi morem tenuisse, aliquis suspicetur. Scimus etiam hodierna consuetudine satis receptum, scripta omnigenæ eruditionis farragine undecumque collecta replere, paginasque continentibus, ac prolixis adnotationibus ad duas tertias operis partes, eoque amplius obducere. Perfacile id quidem foret, ut omnes in re litteraria vel parum versati, satis norunt: at meritò nobis dici posset: sed nunc non erat his locus. Fortasse in alio scribendi genere hujusmodi litterario pedantismo, ut de calculo algebrico, jure an injuria alii viderint, inquebat Vernejus Lusitanus, locus esse aliquando poterit, dummodo ne gloriolæ eruditionis captandæ, sed

genuinæ scribendi formæ standum sit. Nec tamen hæc ita dicta existimari velim, perinde quasi auctorum citationibus omnino parcendum credam: quum et modestiæ sit, sensa propria aliorum dictis confirmare, et grati animi signum, quæ ad alios didicisti, ipsis accepta referre. Quod nos passim usurpamus, alieno ore loquentes, quod possemus proprio, non solum ob rationes modo allatas, verum stili etiam variandi causa, quod gratum accidere omnibus non diffidimus.

Quod si quis à me quærat, cuinam potissimum è philosophicis rectis sacramentum nuncupaverim? Clementis Alexandrini verbis huic volumini præfixis responsum satis arbitror, me nullius addictum jurare in verba magistri, ad hasce elucubrandas institutiones accessisse. Fugacem veritatem quocumque persequi animo sedet, siquando in Academia, Lyceo, Porticu, aut Epicuri hortulis latentem assequi potero; nec Anglos, Gallos, Germanos, Italos adire gravabor: quum spes veri invenienti apud ipsos affulserit. Recentiorum Peripateticorum hæreses minus agnosco: mihi enim semper visum est, nihil à recta ratione magis disonum, quam ea de causa sententiam aliquam amplecti, promovere, ac alios defendendam proponere, quod in schola, in qua prima litterarum rudimenta posui hujusmodi opinamenta, veluti scholæ tessera, tamquam pro aris, ac focis propugnarentur. Hoc autem liberiores et solutiores sumus, quod integra nobis est judicandi potestas; nec, ut

omnia, quæ præscripta, et quasi imperata
sint, defendamus, necessitate ulla cogimur.
Nam ceteri primum ante tenentur adstricti,
quam, quid esse optimum, judicare potuerunt.
Deinde infirmissimo tempore ætatis aut obse-
cuti amico cuidam, aut una alicujus, quem
primum audierunt, orationi capti, de rebus
incognitis judicant, et ad quamcumque sunt
disciplinam quasi tempestate delati, ad eam
tamquam ad saxum adhærescunt. Nam quod
dicunt, omnia se credere ei quem judicant
fuisse sapientem; probarem, si id ipsum ru-
des et indociti judicare potuissent. Statuere
enim, quis sit sapiens, vel maxime videtur
esse sapientis. Sed ut potuerint, potuerunt,
omnibus rebus auditis, cognitis etiam reliquo-
rum sententiis. Judicaverunt autem, re semel
audita; atque ad unius auctoritatem contu-
lerunt. Sed nescio, quo modo plerique errare
malunt, eamque sententiam, quam adamave-
runt, pugnacissimè defendere, quam sine per-
tinacia, quid constantissime dicatur, exquire-
re." Cic. in Lucul. cap. 3. Sed jam præfandi
finem faciam, ne majorem in molem præsens
volumen excrescat, quod ad minorem citius re-
dactum vellem.

DIALECTICÆ PROLEGOMENA.

1 Dialecticam sive Logicam describens,
ac definiens Tullius (Tuscul. lib. 5. cap. 25.)
hæc habet: "sequitur tertia: quæ per omnes
partes sapientiæ manat, et funditur, quæ rem
difinit, genera dispartit, sequentia adjungit,
perfecta concludit, vera et falsa dijudicat dis-
serendi ratio, et scientia; ex qua quum summa
utilitas existit ad res ponderandas, tum maxi-
me ingenua delectatio, et digna sapiente:" quo
quid elegantius, pressius, ac nitidius in dialecti-
cæ commendationem dici queat, haud facile
reperies.

2 Hæc disserendi ratio, et scientia natu-
ræ, sive Dei naturæ Auctoris beneficio, animis
hominum insculpta, *Logica naturalis* dicitur,
eo quod homini ingenita sine ullo præceptorum
adjumento, natura ipsa duce, vera à falsis, cer-
tum à probabili, fallacias à ratiociniis discerne-
re instituat. Quotidiano enim usu atque expe-
rimento comprobamus esse homines bene mul-
tos, nullis dialecticæ præceptionibus imbutos,
quorum mens à natura optimè conformata, nul-
lis unquam ambagibus circumvenitur, ut vera
pro falsis, ut verosimilia pro certis excipiat.
Hi nimirum *Logica naturali* vigere dicuntur.

3 Ex hac naturæ institutione *Logica arti-
ficiali* emanavit. Homines enim ingenio non
vulgari pollentes, quum ea, quæ ab aliis rectè

diserta, aut secus, attentius considerassent, causasque errorum, aut veritatis inventæ intimè perscrutati fuissent, pedetentim in regulas, quibus humanus intellectus ad rectè ratiocinandum dirigeretur, pervenerunt. Id etiam in aliis artibus, ac scientiis contigisse planum est, ut homo *meditando extunderet artem*, ad quam scilicet à natura instituebatur, eamque ipsam naturæ institutionem præfixis regulis ad artem perduceret. *Opus est itaque doctrina, sine qua, etiam si quid benè dicitur, adjuvantie natura, tamen id quia fortuito fit, semper paratum esse non potest*; ut aiebat Tullius (in Bruto cap. 29).

4 Logica igitur artificialis, quam tantum deinceps considerabimus, non immeritò à Cicerone adnumerata fuit inter scientias; et quidem inter eas scientias, quæ non in sola rerum contemplatione sistunt, verum ad effectiorem eorum, quæ regulis ac præceptis traduntur, etiam conducit; atque adeò in artibus liberalibus, sive quæ animo potius quam corpore exercentur, collocandam non immeritò dixeris. Omnes enim Dialecticæ regulæ, certè principales, è principiis certis atque evidentibus deducuntur, ac legitimæ demonstrationi subjacere possunt; quod satis, superque est, ut inter scientias sedem obtineat. Scientiam namque cognitionem rei certam atque evidentem è veris principiis deductam appellamus. Artem verò collectionem præceptorum ad opus aliquod sive animo, sive corpore peragendum: et quidem si corpore citius quam mente exercetur,

ut fabrilis, aut textoria, ars mechanica nuncupatur; quod si animi intentionem magis quam nervorum vires requirat, quemadmodum medicina, architectura, et aliæ plures, ars liberalis ab omnibus audit: quod Logicæ adamussim quadrare quis inficiabitur?

5. Nam et si ceterarum artium liberalitas in controversiam adduci posset, dialecticæ certè non posset. Aliarum enim *objectum*, sive materia, circa quam versantur, externæ res, aut materiales sunt: Logica verò intellectus nostri operationes dirigendas suscipit, qui quantum corpori præstet, nemo non videt. Attente tamen diversitas inter *objectum materiale*, ut ajunt, et *formale* intercedens, adnotanda est. Primum dicitur materia, circa quam facultas occupatur: alterum forma sive artificium, quod in materiam inducit. Logicam verò mentis humanæ operationes dirigendas suscipere, atque easdem ad rectè disserendum conformare, perspicuum est: unde ipsius *objectum materiale* intellectus operationes sunt, *formale* regularum artificium, sive operationes ipsæ artificiosæ à mente nostra præceptorum ope ad rectè disserendum conformatæ. Finis tandem Logicæ, sive præceptorum, quod *objectum attributionis* appellant, est rectitudo mentis, qua vera à falsis distinguat. En luculentissimum Marci Tullii, inter eximios antiquitatis philosophos numerandi, testimonium in lib. 1 de Finibus, ubi Epicureos exagitans, sic ait: "Jam verò in altera philosophiæ parte, quæ est quærendi, ac disserendi, quæ λόγικη dicitur, iste vester planè

ut mihi quidem videtur inermis, ac nudus est. Tollit definitiones: nihil de dividendo, ac partiendo docet: non quomodo efficiatur, concludaturque ratio, tradit: non, qua via captiosa solvantur, ambigua distinguantur, ostendit. Judicia rerum in sensibus ponit: quibus si semel aliquid falsi pro vero probatum sit, sublatur omne iudicium veri, et falsi putat."

6 Ex hactenus dictis dialecticæ utilitatem nemo non videt. Ea sanè tanta est, ut in scholis quondam disputaretur, sit, nec ne, ad alias scientias comparandas ita necessaria; ut sine illius adjumento alterius cujusque scientiæ humanus intellectus compos fieri non possit. Et quidem duplicem scientiæ statum distinguebant; alterum imperfectum, quem indicat Horatius (Epist. ad Pison.): *mediocribus esse poetis non dii, non homines, non concessere columnæ;* perfectum alterum, qui rerum omnium notitiam ad scientiam pertinentium è propriis principiis deductam importat. Plerique utilitatem maximam in dialectica sitam esse profitentes, sine illius tamen adjumento vim necessariam menti humanæ concedebant, ut Logica naturali, sive lumine rationis duce quamcumque aliam scientiam adipisceretur. Nec immeritò: quis enim ante Zenonem Eleatem, quem primum ferunt Socrati dialecticæ præcepta in librum congesta obtulisse, nullum sapientem extitisse dicat, qui scientiam aliquam perfectè possederit? Nimirum ejusmodi quæstiones plerumque illius generis sunt, quæ à diversa utriusque sententiæ explicatione dependeant, atque eò fere recidunt,

ut lite benè perpensa, omnes in eadem reapse conveniant sententia, et solum dissentiant vocibus, ac modo res explicandi. Mihi verò constitutum est, eas tantum quæstiones, in quibus aut utilitas aliqua ad rem philosophicam eluceat, aut quæ ad severiores theologiæ disciplinas maximè conducant, nostræ juventuti proponere. "Quod eo liquidius faciam, ut cum Marco Tullio loquar, si perspexero, rerum inter eas, verborum ne sit controversia. Hujus ego nunc auctoritatem sequens, idem faciam: quantum enim potero, minuam contentiones; omnesque simplices sententias, in quibus nulla est *utilitatis* adjunctio, omninò philosophia semovendas putabo." (De Fin. lib. 2.)

7 Jam verò ut ad partes, in quas dialectica distribuitur, veniamus, mentis nostræ operationes intimè perpendendæ sunt. Quum primum rem quamque videmus, continuò ejusdem imago animo nostro sistitur; hæc simplex rei perceptio dicitur; velut aspicientes montem, solem, cælum, quin de ipsis aliud cogitemus, eorundem perceptionem, sive ut alii loquuntur, *simplicem apprehensionem* habere dicimur. Quod si ulterius progredientes, aliquid in ipsis animadvertamus, putà viriditatem in monte, lucem in sole, extensionem in cælo, atque ipsis easdem convenire affirmemus, iudicium formamus; quod secunda est mentis nostræ operatio, ac plerumque perceptionem comitatur. Deindè si duo iudicia prius concepta conferentes, rem uni attributam in primo alteri convenire, aut non convenire; in altero iudicamus,

res aut diversas, aut unam esse deducimus; ut si prius monti viriditatem convenire iudicaverimus, deinde solem viridem non esse atque inde diversos esse concludamus, ratiocinationem effecimus, ultimam, ac præstantissimam intellectus nostri operationem. Atque tres has mentis operationes tantum Logica considerare deberet, neque extra ipsas limites suos protendere, nisi experimento compertum fuisset, subinde cogitationes nostras ita ferè debere serie quadam, veluti perpetua connexionè procedere, ut mens alias ex aliis notionibus perspicuè deducat, et eo quidem ordine, quo à mente concipiuntur; ne præponens ultima primis, audientium aut legentium mentibus confusionem offundat. Hæc dilucida cogitationum nostrarum coordinatio methodus dicitur.

8 Quam methodum ut observarent recentiores, in quatuor partes dialecticam tributam nobis tradiderunt, eamdemque partitionem, et nos libenter sequemur; quippe rationi maxime consentaneam, et rerum tradendarum nature convenientem. In prima igitur dissertatione perceptionem sive ideam explicabimus: secunda iudicium, ac propositionem; tertia syllogismum, sive ratiocinationem; quarta denique methodum exponemus. Quæstiones in Logica agitari solitas, utiliores dico, quæ ad sacram theologiam quoquo modo conducere videntur, ad Metaphysicam rejicimus. Quæ enim de identitate, et distinctione, de ideis universalibus, ac particularibus, ac si quæ sunt alia, quæ in contrariam venire possunt, ad Ontologiam, et

Psychologiam pertinere nemo ambigit. Ceterum

+ Si quid novisti rectius istis,
Candidus imperti; si non, his utere mecum.
(Hor. ep. 6.) +

CAPUT PRIMUM

PROLEGOMENA. ET DILECTIO

Proprietate verborum

Prædicte ad pertractandum præparanda sunt
 spiritus dialecticæ sunt, de ratione, que solum
 necessaria ad rem forentem dicitur, experimento
 animas, ut facillime cogitur, quod certum, tam
 nam perpositionem adhibere debent, quibus
 tum perditio est de ratione operatio contra
 cognoscitur, quæ de ratione operatio contra
 magis ad naturam. Quæ de ratione operatio
 hinc illi vocatur, ut de ratione operatio
 ratione contra dicitur, quæ de ratione operatio
 habent, quæ de ratione operatio contra
 nulli sunt similium habent, quæ de ratione operatio
 veritas habent, quæ de ratione operatio contra
 ratione contra dicitur, quæ de ratione operatio
 quæ de ratione operatio contra dicitur, quæ de
 UNIVERSITATIS S. MARCI VENETI
 Bibliotheca Valverde y Tellezot